

ПЕРЕДМОВА

Знання рідної мови — річ необхідна як для дорослих людей усіх професій, так само і для наймолодших школярів, які тільки починають розвивати свій мовленнєвий дар. Наша мета — навчити дитину не тільки доречно використовувати слова у мовленні та під час виконання творчих робіт, але й уміти правильно їх написати, вимовити, знати походження слів (у словнику подається також походження географічних назв України), завдяки фразеологічному словнику зробити свою мову яскравою та дотепною, а завдяки етнографічному словнику вміти пояснити значення слів, пов'язаних із побутом і звичаями українського народу.

Досягнути цієї мети вам допоможе наш словник, призначений для учнів початкової школи. Він складається з тлумачного, орфографічного, орфоепічного, етимологічного словників, а також словника синонімів, антонімів, омонімів, фразеологічного (до якого увійшли прислів'я та приказки) та етнографічного словників. Окрім цього словник містить ще й довідникову частину, у якій зібраний увесь теоретичний матеріал у схемах та таблицях, який вивчається учнями у початковій школі.

У тлумачному словнику найбільша увага приділяється словам, значення яких може бути невідоме учням. Для багатозначних слів вказано по кілька значень. Для деяких слів наводяться їхні синоніми та сталі сполучення, в яких вони найчастіше вживаються.

В орфографічному словнику подані усі слова, знання правильного написання яких вимагається від учнів початкової школи.

Орфоепічний словник містить транскрипцію до кожного слова, яка допоможе правильно вимовити його.

Етимологічний словник подає походження слів української мови, при чому не лише доведені науковцями версії, а й народне тлумачення походження слів.

У словнику синонімів слова подаються такими рядами, головне слово з-поміж яких стоїть на початку.

У антонімічному словнику слова розміщені парами. Деякі багатозначні слова в різних значеннях мають різні антоніми, і це також указується в словнику: **Гіркий** ↔ (*про смак*) — солодкий, (*про почуття*) — щасливий.

Словник омонімів допоможе учневі зрозуміти відмінності між цими словами та не плутати їх у мовленні.

У фразеологічному словнику підібрані ті вислови, що найбільш характерні для народної мови.

В етнографічному словнику пояснюються значення таких слів як: назви національного одягу, страви, обряди, міфологічні істоти і таке інше. Досить докладно розповідається про різдвяні обряди: щедрування, колядування та інші, які збереглися до нашого часу.

Довідникова частина словника поділена за темами, що вивчаються учнями в 1–4 класах за програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Кожна тема містить у собі основний теоретичний матеріал (поданий для зручності у схемах і таблицях), з яким повинен бути ознайомлений учень початкової школи.

4. Який триває недовго. *Короткочасний, нетривалий.*
 5. розм. Низького зросту. *Малий, малорослий, низькорослий.*

ЛАБІРІНТ, -у, ч. 1. В античності — споруда з величезною кількістю приміщень і заплутаних ходів, із якої важко знайти вихід. 2. Складне, заплутане розташування приміщень, переходів, доріг, алей у парку тощо.

ЛАВР, -а, ч. 1. Південне вічнозелене дерево або кущ, висушене листя якого вживають як приправу до страви. 2. Вінок, гілка цього дерева як символ нагороди, перемоги. 3. *тільки мн., перен.* Про славу, визнання. *Пожинати лаври; спочивати на лаврах.*

ЛАВРА, -и, ж. Великий і важливий за становищем православний чоловічий монастир. *Києво-Печерська лавра.*

ЛАГУНА, -и, ж. 1. Неглибока морська затока чи бухта, що утворилася унаслідок відокремлення частини моря піщаною косою. 2. Внутрішня водойма коралового острова (атола).

ЛАЗАРЕТ, -у, ч. Невеликий лікувальний заклад при військовій частині.

ЛАМПАДА, -и, ж. 1. *церк.* Наповнена оливою невелика посудина з ґнотом, яку запалюють перед іконами. 2. *поет.* Світильник, лампа.

ЛАНДШАФТ, -у, ч. 1. Загальний вигляд місцевості. *Краєвид, пейзаж.* 2. Малюнок, картина із зображенням місцевості (переважно сільської). *Пейзаж.*

ДОМІНО, *невідм.*, *с.* 1. Маскарадний костюм — довгий одяг (плащ) із каптуром. // Людина в такому одязі. 2. Плащ із відлогою в католицьких ченців. 3. Азартна гра в прямокутні пластинки з вибитими на них крапками-очками або різними малюнками. // Пластинки для цієї гри.

ДОМІШКА, *-и, ж.* Те, що додається до чого-небудь, змішується з чим-небудь, входячи до його складу. // Взагалі додавання, примішування чогось.

ДОМОВІНА, *-и, ж.* 1. Труна. 2. Місце, де поховано померлого. *Могила.*

ДОПІТЛИВИЙ, *-а, -е.* Який хоче, намагається про все дізнатися, все зрозуміти; який виражає бажання про все дізнатися; проникливий (про очі, погляд).

ДОРЄЧНИЙ, *-а, -е.* Який відповідає ситуації, нормам поведінки. // Своєчасний.

ДОСВІД, *-у, ч.* Знання й уміння, засвоєні практично, під час виконання якоїсь справи.

ДОСВІТКИ, *-ток, мн.* Вечірні зібрання сільської молоді для спільної праці й розваг восени і взимку в якійсь хаті.

ДОСКОНАЛИЙ, *-а, -е.* Те саме, що довершений.

ДОСТАТОК, *-тку, ч.* 1. Відсутність нужди; матеріальна забезпеченість. *Заможність.* 2. Матеріальні засоби, доходи, прибутки.

ДОТЕП, *-у, ч.* Кмітливий влучний оригінальний вислів сатиричного або жартівливого змісту; *у спол.* Дотепами (так і) силпе — про жартівника, який уміє привернути до себе увагу.

ДОЦІЛЬНИЙ, *-а, -е.* Відповідний визначеній меті; практично корисний, розумний.

ДОШКУЛЯТИ, *-яю, -яєш.* 1. Виводити з терпіння, з рівноваги, досаджати словами, діями. 2. Викликати фізичний

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
УКРАЇНСЬКА АБЕТКА	5
УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ	6
ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК	7
ОРФОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК	98
ОРФОЕПІЧНИЙ СЛОВНИК	216
ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	232
СЛОВНИК СИНОНІМІВ	255
СЛОВНИК АНТОНІМІВ	309
СЛОВНИК ОМОНІМІВ	329
ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	368
ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ	401
Праця та лень	401
Мудрість	402
Здоров'я	403
Людські взаємини, чесність, відповідальність	404
Упертість, жадібність, підступність, пиha	405
Страх і сміливість	406
Родина	407
Дружба	407
Слово	408
Крадійство	409
Правда і брехня	409
Знання і навчання	410
Спостереження за життям	411
Дотепні народні вислови	413
Народний календар	413
ЕТНОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК	415
МОВА Й МОВЛЕННЯ	437
Мова	437
Мовлення	437

ЗВУКИ І БУКВИ	438
Українська абетка.	438
Голосні звуки.	438
Приголосні звуки	439
Характеристика окремих звуків.	439
Поділ на склади	440
Правила переносу слів.	440
СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА	441
Слова	441
Значення слова.	441
Групи слів за значенням	441
БУДОВА СЛОВА	441
Правопис префіксів <i>з-, с-, роз-, без-, через-</i>	442
Префікси <i>пре-, при-, при-</i>	442
Чергування в корені слова.	443
Правопис ненаголошених голосних у корені слова	443
Правопис слів із дзвінками та глухими приголосними	443
Правопис суфіксів	443
Вживання м'якого знака	444
Уживання апострофа.	445
ЧАСТИНИ МОВИ	445
Іменник	446
Рід іменників	446
Число іменників	446
Змінювання іменників за відмінами	447
Велика літера у власних назвах	447
Розбір іменника як частини мови	448
Прикметник	448
Відмінювання прикметників.	449
Розбір прикметника як частини мови	450
Числівник	450
Відмінювання числівників	450
Розбір числівника як частини мови	451
Займенник	452
Особові займенники	452
Відмінювання особових займенників	452
Розбір займенника як частини мови	453
Дієслово	453
Дієвідміни дієслів	454

<i>Не з дієсловами</i>	454
Розбір дієслова як частини мови	455
Прислівник	455
Службові частини мови	456
РЕЧЕННЯ	456
Типи речень	456
За метою висловлювання	456
За інтонацією	456
Члени речення	457
Зв'язок слів у реченні	458
Однорідні члени речення	458
Розділові знаки при однорідних членах речення	458
Синтаксичний розбір речення	459
ТЕКСТ	459
Ознаки тексту	459
Будова тексту	459